

Fama o kolesarjih velja za ključno delo srbskega pisatelja Svetislava Basare (r. 1953), ki ga v slovenščini že poznamo po romanu *Vzpon in padec parkinsonove bolezni*. *Fama* je postmodernistična igra z zgodovino, veselo poročilo o »tajnem evangelijskem društvu kolesarjev rožnega križa«, ki naj bi segalo vse do časov babilonskega stolpa. Basara pot zgodovine prevozi na kolesu, potuje od časa kraljestva Karla Grdega do Sherlocka Holmesa, v 20. stoletju pa obračuna s Sigmundom Freudom in Stalinom ... Pri tem so zgodovinska dejstva le malenkost »ponarejena«, tako da končno postane zgodovina le zgodba. Knjiga, ki nas posvari pred manipulativnostjo besede, je hkrati nujno branje za vse kolesarje.

»Redke so knjige, ki prisilijo stvarnost, da se spremeni in prilagodi temu, kar v njih piše,« je o knjigi povedal David Albahari.

SVETISLAV BASARA

FAMA O KOLESARJIH

SVETISLAV BASARA

FAMA O KOLESARJIH

PREVEDEL DEAN RAJČIĆ

cena 24,90 €

95

GOGA

GOGA

Copyright © 2015 Založba GOGA

Fama o kolesarjih

Svetislav Basara

Fama o kolesarjih

Založba GOGA

Novo mesto 2015

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.41-311.2

BASARA, Svetislav

Fama o kolesarjih / Svetislav Basara ; [prevod Dejan Rajčič ;
spremna beseda Tanja Tomažin]. - Novo mesto : Goga, 2015. -
(Literarna zbirka Goga)

ISBN 978-961-277-097-6

280294656

Svetislav Basara
Fama o kolesarjih

Mesija bo prišel takrat, ko ne bo več potreben.

Ne bo prišel zadnji dan.

Prišel bo najbolj zadnji dan.

Kafka

PREDGOVOR PRIREJEVALCA

Brezmejne so skrivnosti provincialnih knjižnic. Polne so nedotaknjenih knjig klasikov in obrabljenih izvodov cenenih knjig in v svojih neraziskanih kletah skrivajo knjige, kakršne je nemogoče najti v knjigarnah metropol ali v katalogih univerzitetnih in narodnih knjižnic. Kakor se zlata ne išče v zlatarnah, ampak se ga tam kupuje, nahaja pa v odročnih soteskah in v alkimističnih laboratorijih, je ravno tako zaman iskati modrost v knjižnicah Babilona, kjer je ta obrabljena in ponošena od prepogoste uporabe in kjer je, kakor piše Berdjajev, »duh objektiviziran, okamenel in povezan s padlostjo sveta ter z razcepljenostjo njegovih delov«.

Knjige imajo svoje življenje in svojo smrt. Tiste, katerih avtorji niso verjeli v smrt, imajo tudi posmrtno življenje. Druge, katerih pisci so verjeli v reinkarnacijo, pa so napisane ponovno. Nemogoče je ločiti usodo knjige od usode njenega avtorja, v vse to pa so vmešane usode bralcev. Drugače povedano, ni bralec tisti, ki išče knjigo, temveč je on iskan,

obstajajo pa spisi, ki se skrivajo po zakotnih krajih, vse dokler ne prispejo v roke tistega, komur so namenjeni. In ne da bi to slutil, sem neke jeseni, ko sem v kletnih prostorih Matične knjižnice v Bajini Bašti (kamor sem se umaknil pred žalostjo, razloga zanjo še ne morem navesti) brskal po prašnih zvezkih revij, naletel na dve knjižici. Prva je (neugledna žepna izdaja Slavija, Novi Sad, 1937) nosila naslov *Zgodba o mojem kraljestvu* in ni imela običajnih podatkov in kolofova. Druga, izvornik v nemškem jeziku, *Rokopis kapitana Queensdala*, pa je bila natisnjena leta 1903 v Zürichu, v zgolj šestih izvodih. Izvod, ki sem ga našel, je nosil zaporedno številko 3. Ker me je zanimalo, kako se je v Bajini Bašti znašel eden od vsega nekaj izvodov knjige, objavljene tako daleč v prostoru in času, sem vprašal prijatelja, sicer germanista, ali bi ta kratki spis lahko prevedel. Bil sem presenečen, ko sem ugotovil, da kapitan Queensdale omenja kralja Karla Grdega, ki sem ga imel za navadno fikcijo. Toda moje presenečenje je bilo brezmejno, ko sem dve leti pozneje v reviji *Oblique* prebral pristni spis majordoma Grosmana »Zgodba o hudičevih dvokolesih«. Da ne zavlačujem. Lotil sem se raziskovanja, ki je imelo za cilj razbijanje dolgčasa v deževnih dneh in ki se je nazadnje – pri čemer me je vodilo kot Ariadnina nit skozi labirinte zgodovine – končalo z obsežnim almanahom, posvečenim skrivnosti evangeljskih kolesarjev rožnega križa.

Ko ta zbornik predajam v roke bralcu, se zavedam, da sem pred nekaj leti med iskanjem pisanih kamenčkov naletel na biser, zavedam se pa tudi tega, da je biser v pričakovanju

dostojnega lastnika našel nedostojnega, ki ga je z razmnožitvijo v nedopustno velikem številu izvodov spremenil v steklen biser. Edino opravičilo je, da v našem času, ki spada v pozno jesen *leta let* (o čemer piše kapitan Queensdale), tudi sijaj steklenih biserov nekako preseva skozi mrak, ki se gosti nad obzorjem.

S. B.

NA DVORU KRALJA KARLA

KAREL GRDI

ZGODBA O MOJEM KRALJESTVU

(APOKRIF)

Čeprav merska enota kvadratni kilometer še ni v uporabi, se moje kraljestvo razprostira na kakih 450 kvadratnih kilometrih. Vendar tega nihče ne ve. Niti Grosman. Nikoli nisem maral velikih kraljestev. Velikost kraljestva nič ne prispeva k veličini kralja. Nasprotno. V velikih cesarstvih se zbira vsa mogoča svojat, cesar pa ima vse hibe svojih podanikov. Navsezadnje jaz svojega kraljestva nisem nasledil. Ustvaril sem ga sam, z golimi rokami in z velikanskim trdom. Porabil sem vse svoje prihranke. Ob pomoči Grosmana, svojega majordoma, sem sam celo naredil prestol iz dobrega bukovega lesa. V naslonjalo prestola sva od zadaj v obliki križa zabila železne žeblice in prestol z močnimi vrvmi privezala na strop kot gugalnico. Nič ni prepuščeno na ključju, vse kipi od simbolike. Ko sedim na prestolu, se mi žeblice zarivajo v hrbet, in tako se razpenjam; bolečina mi ne

dovoli, da se sprostim. Mislim na muke našega Odrešenika, in to me sili k temu, da sem pravičen in da odpuščam. To, da se tron ziblje, pa kaže na nestalnost Fortune, človeškega življenja nasploh. No, jaz sem začel kot navaden vaški fant. Ni znano, kdo je bil moj oče. Morda ni znano niti, kdo je bila moja mati. Kako si bo to čez tristo petdeset let, ko se bo pojavil v svetu živih, razlagal Sigmund Freud – imel sem vse pogoje, da nikoli ne premagam Ojdipovega kompleksa, o katerem se Grosmanu niti ne sanja. On misli, da je Freud stvaritev moje domišljije. In ne slutiti, da je on, majordom, plod domišljije, ki je tako močna, da je otipljiv. A tudi če bi to vedel, bi, laskavec, kakršen je, vseeno pritekel k meni, spodvil rep in vzkliknil: Sire, kako pomembna prerokba! Kako velika prerokba! Kaj bi šele storil, če bi mu povedal kaj o kvarkih in kvantih? Pustimo to. Ojdipov kompleks sem premagal z veliko lahkoto, morda zato, ker tedaj nisem vedel zanj. Jaz sem preprost človek in računal sem takole: nimam očeta in niti jaz ne bom nikomur oče. In rešeno. Potem pa sem spoznal Grosmana. Ravno takrat so ga vrgli z Univerze v Uppsali, kjer je študiral teologijo. Kolikor sem slišal, zaradi pogodbe s hudičem. Pogodba je bila takšna: hudič Grosmanu doktorat, Grosman hudiču dušo. Pošteno, toda v nasprotju s pravili, ki so takrat veljala. Ker v tistih časih nisva imela od česa živeti, sva pa imela namen živeti, sva si našla delo v krčmi Pri štirih jelenjih rogovjih. Pomivala sva posodo, kurila peč, prinašala vodo in kuhala bivole v popru ter drugih začimbah. Grosman je imel navado krajšati si čas tako, da mi je zastavljal teološke uganke. Na primer: koliko

angelov bi lahko stalo na vrhu igle? Ali, *habet mulier animam*? Zastavljal jih je sredi najtežjega dela, ovit kot v peklju v neprosojne oblake žveplene pare iz bivoljih rogov. Nato je gospodar prekinil najin disput s poplavo žalitev in teologija je morala počakati, da se nažrejo veljaki. In ti so res žrli. Še vedno slišim, kako se srkanje juh, mlaskanje, hrustanje kosti razlega skozi stoletja kot odmev. Skoraj sem pozabil, tedaj mi je bilo ime Ladislav, ampak temu nisem posvečal ne vem kolikšne pozornosti. Če bi me kdo po pomoti poklical denimo Ivan, bi bil Ivan. Ivan, Ladislav, Grosman, kakšna je razlika? V tistem času resnično zanemarljiva. Zato sem tudi postal kralj. Da bi se dvignil nad povprečje. Kljub temu pa sem ostal povprečen. To je *conditio humana*. No, ko so se veljaki nažrli, sem šepetaje odgovoril Grosmanu: »Nobena, nobena nima duše. O tem sem prepričan. Ženske imajo samo pizdo. Pizda je središče, sonce njihovega planetarnega sistema, okrog katerega in zaradi katerega se obračajo in delujejo vsi drugi organi. Ker pa vagina ni nič, ker je navadna luknja, pomanjkanje, praznina, ženska ne le nima duše, ampak sploh ne obstaja.« »Motiš se,« mi je glasno govoril Grosman iz oblakov svoje smrdljive duše. Ubogi Grosman. Bil je dober poznavalec grščine in latinščine, a slab poznavalec žensk. Bil je mrtev, tako kot njegova jezika. Hočem reči: poznalo ga je le nekaj ljudi, z njim se je bilo težko sporazumevati, pa vendar je bil koristen. Grosman me je naučil pisati. Prva korist od Grosmana. Ni me zanimala ta večina poševno-tankih, navpično-debelih, ampak ta knjiga, to pa. Zaradi nje sem z grčavimi rokami mukoma izpisoval prve

črke. Da niti ne omenjam pomanjkanja pisalnega pribora. To bo v XIX. stoletju poznal vsak vaški učitelj. V znak hvaležnosti sem, ko sem postal kralj, Grosmanu postavil lepo grobnico in dal v ploščo vrezati GROSSMAN, z dvema S, kar nenavadno godi njegovi nečimrnosti. Včasih se zapre vanjo in vadi, da je mrtev. Marljiv, kot je, ničesar ne prepušča naključju. Ne maram takih ljudi. Morda bom, da bi mu malo ponagajal, v to grobnico pokopal koga drugega. In to so podatki, ki so pomembnejši od tistega o pomanjkanju pisalnega pribora. Neki prihodnji črninik bo lahko iz njih povlekel nekaj zaključkov in doktoriral. Prvi zaključek: da dajo v tem času zaradi obsedenosti s smrtjo veliko na grobnice in da veljaki postavljajo večne hiše še za časa življenja. Drugi: da so nenavadno nečimrni, morbidni in da se radi zadržujejo pri podrobnostih. In glej, niti jaz ničesar ne prepušчам naključju in se ne bi smel čuditi, če bodo tudi mene pokopali v kakšen nepomemben grob.

Zanimanja za mojo lastno zgodbo v tem trenutku skorajda ni. Le tu pa tam vznikne kakšen spomin. Toda to so Grosmanovi spomini; ta jih ima na pretek. Sicer pa tukaj mrgoli spominov. Kljub vsemu pišem zgodbo, kajti le tisti, ki nima zgodbe, jo ima pravico pisati. Ostali so pristranski. Prav tako najbolje misli tisti, ki sploh ne misli. Vsaka misel je hudobna. To mi je rekel oče Albert, moj spovednik, in to sem si vtisnil v spomin. Včasih tudi nekaj dni nič ne razmišljam. Pozibavam se na prestolu in srepo zrem v jelenja rogovja na steni, dvorjani pa gredo mimo mene po prstih

in razlega se šušljanje: kralj razmišlja. Človek preprosto ne bi mogel verjeti, kakšni lizuni so ljudje. Ko sem na primer utrdil svojo moč, sem, ganjen nad Grosmanovimi spomini na leta, preživeta v kuhinji, vsem fantom iz kuhinje, ki jih je tristo petdeset, podelil naslov barona. In tako so pomivalci posode postali veliki gospodje. Cele dneve presedijo v krčmah, se nažirajo, pijejo, dražijo dekleta. Tako kot na tisti risbi Gottfrieda Mainškega *Kolo sreče*. Toda postali so preveč dekadentni. Preveč prevzetni. Slišim, da nekateri kujejo zaroto proti meni, ker me hočejo strmoglaviti. Računajo takole: če je on, se pravi jaz, postal kralj brez vsakega naslova, zakaj to ne bi mogli postati mi, plemiči. Toda Grosman pripravlja maščevanje. Poslal jih bom nazaj v kuhinje. Nekaj jih bom ustrelil, če je smodnik že prišel v Evropo. Če ni, jim bom odsekal glavo. Toda streljanje kot novost bi bilo učinkovitejše. Ni slabo od časa do časa sežgati kakšne čarovnice ali prirediti javno usmrtitev. Ljudstvo rado ubija, toda po zakonu do tega nima pravice, zato mora vsak razumen kralj včasih organizirati kakšno usmrtitev, da bi omogočil ljudstvu, da si dá duška, in da bi obenem ohranil zakonitost. Jaz v nasprotju z Grosmanom sicer ne verjamem v čarovnice. Če verjameš v karkoli razen v Boga, postaneš krivoverec. Toda jaz sem strpen tudi do krivovercev. Moj nauk je takšen: če so vsi ljudje grešni, nihče ne pozna Boga in je vsaka teologija kriva vera. Kratko in jasno. In zato je moje kraljestvo zatočišče za krivoverce. Od vsepovsod prihajajo pod moje okrilje. Lahko bi rekel, da sem predhodnik demokracije. Nedavno so prišli iz Pariza ljudje, ki so bežali pred

pregoni, nekakšni dvokolesarji ali nekaj podobnega. Sprejel sem njihovega vodjo Josefa Ferrariususa, ki mi je pokazal glineno tablico, njihovo relikvijo, in prevod, ki ga navajam v Grosmanovem prepisu:*

* Majordom Grosman je s črnilom, ki postane vidno šele po dvesto letih, na robovih prepisanega besedila napisal naslednji zapisek:
 »Po ukazu kralja pomivalca posode prepisujem neumnosti, prepolne bogokletnosti in pljuvanja name, Grosmana, ki sem bil pred doktoratom *in* ki bi bil doktor, če me zlobni jeziki ne bi obtožili krivoverstva. Moram pa reči, da je jasnoviden; vsak tepec lahko prerokuje. Toda kaj drugega naj izobražen človek počne v tem času, kot da prenaša muhe norcev. Karel se je napihnil. Prsi se, da je čuvar vere, vendar pa ne verjame v Boga niti Bog ne verjame vanj. Ko je pred nekaj leti pokleknil pred Gospodovim Razpelom, in to samo zaradi reda (naj mi Vsevišnji oprost), se je križ s treskom zrušil in udaril Grdega po glavi. Odtlej ima buško, ki mu noče in noče splahneti in ga dela še gršega, če je to sploh mogoče. Ko se je družil z mano v tisti nesrečni krčmi, se je naučil nekaj o teologiji in ves čas blebete pred dvorjani, ki mu hinavsko laskajo in pritrjujejo. Tako me je nekje skorajda ponižal pred suito, ko sva razpravljala o tem, ali ima ženska dušo. *Non habet*, sem trdil in dokazoval jaz, Karel pa: ah, ženska ne le nima duše, ampak sploh ne obstaja. In potem je začel na dolgo in široko pripovedovati, da je s tem, ko je v središče ženskega organizma postavil vagino, utrl pot Nikolaju Koperniku, s tem, ko je ugotovil, da ženska ne obstaja, pa da je predhodnik nekakšnega diabolčnega eksistencializma. Bog obvaruj! Ampak niti hudič ni tako črn. Ko je doumel, da je prekoračil mejo, se je baje pokesal in spovedal. Pa ne za dolgo. Takoj ko si je oče Albert, njegov spovednik, opomogel od pohujšanja, ki ga je moral prestati, je Grdi usmrtil kraljico Margot zgolj zato, ker je vrnila pogled baronu Von Kurtizu. In seveda tudi barona. Hvali se, da je v naslonjalo prestola zabil žeblje z namenom, da bi se neprestano razpenjal. Žeblje je res zabil on, jaz osebno pa sem s pilo opilil vrhove. Poleg tega zaradi revme ves čas nosi telovnik iz bivolega usnja. Genij polresnic je. Zdaj hoče vnaprej napisati zgodovino sveta, jaz pa moram sodelovati v tej norosti. Naj se Bog usmili mene in Evrope.«

KNJIGA JAVANA, NAHORJEVEGA SINA

Besede Javana, Nahorjevega sina, namenjene tistim, ki se še niso rodili.

Na seransko zemljo sem prišel z vzhoda in se naselil na njej s svojimi brati, sinovi in čredo; pomnožilo se nam je bogastvo in živeli smo v miru z drugimi plemeni.

In glej, od kdo ve kod so prišli graditelji, mojstri zidarji; zanetili so velik ogenj in začeli peči opeke iz blata, govoreč: dajmo zgraditi stolp, ki se bo dotikal neba. V njem bomo poiskali zavetje pred zverinami, vetrovi in potopom. Nad nami pa bo ... (besedilo uničeno) ... na veke.

In risali so v pesku podobe stolpa. Ta je bil ob vznožju širok, stopnice so se ovijale kot kače, vrh pa je izginjal v oblakih. Na stolpu so bili vrtovi, potoki in druge zemeljske lepote.

V sedmem letu gradnje pa sem zaspal in sanjal: glej, eno kolo je bilo na zemlji ... (besedilo manjka) ... po obliki in zgradbi sta bili kolesi kot ... obe sta bili enaki in po obliki ter zgradbi, kot da sta drugo za drugim.

Kamor je šel duh, tja sta šli tudi kolesi, in ko se je duh dvignil, sta se dvignili tudi onidve, kajti duh je bil na kolesih.

In glej, strašna svetloba me je zaslepila in zaslišal sem glas, ki mi je govoril: Javan, odpri oči in poglej stolp, ki ga zidaš. Odpri oči in zagledal stolp, kako se dviga do neba,

Tanja Tomažin
Fama o fami

Med romanom in življenjem ni nobene bistvene razlike. Oboje je namreč pripoved. Svet, ki ga opisuje jasnovidni srednjeveški kralj Grdi, je svet brez naključij, vse v njem »vrvi od simbolike«. Enako velja za Basarov roman, v katerem ni nič zares in je zares vse, vsaka ura, ogledalo, vsak simbol ali sanje prikazujejo celoto sveta, ki, kot kaže, nikoli ne more postati celoten.

Fama o kolesarjih pripoveduje o skrivnostnem društvu posvečencev oziroma evangelijskih kolesarjev rožnega križa, ki s svojim načinom življenja in posebej z družbenimi akcijami poskušajo premagovati linearne, vzročno-posledične, logične koncepte sveta. S tem razvijajo posebno filozofijo človeštva, ki naj bi jo prek tajnih projektov nekega dne dokončno uresničili in ljudi namesto k prividu, ki se kaže v podobi modernih miselnih konceptov, vrnili k notranjemu bistvu njihovega obstajanja. Gre za mistično zgodovinsko in iskreno humoristično prozno delo, ki tako s svojo tematiko kot oblikovno pojavo uresničuje edino resnico, ki jo priznava – da univerzalne resnice ni. Zato je vse, kar »vemo«, zgolj pripoved, govorica – fama.

Svetislav Basara (1953) je v pisatelja, kakršnega poznamo danes, odraščal v osemdesetih letih dvajsetega stoletja, ki so bila po eksploziji novih ustvarjalnih moči, idej, konceptov in možnosti tako rekoč zlata leta jugoslovanskih književnosti. Po izrazitem modernizmu (Danilo Kiš, Borislav Pekić), ki mu je uspelo povojni književnosti socialnega realizma, ki je služila predvsem utrjevanju vladajočega režima, v precejšnji

meri vrniti njeno avtonomno naravo in izrazno svobodo, se je oglasila nova generacija ali orientacija pisateljev, imenovana »mlada srbska proza«. Avtorje »mladoprozaiste« (Svetislav Basara, Đorđe Pisarev, Vladimir Pištalo, Franja Petrinović, Dušan Benka, Sava Damjanov, Radoslav Petković, Mihajlo Pantić in drugi, med njihove pomembne sopotnike pa sodita tudi David Albahari in sicer nekoliko starejši Milorad Pavić), ki so sicer nastopali bolj kot ne posamično, je povezovala ustvarjalna svežina, ki je bila posledica njihovega tenkočutnega doživljanja jugoslovanske in srbske resničnosti ter hkrati vse močnejšega vpliva latinskoameriškega, severnoameriškega in evropskega postmodernizma (Jorge Luis Borges, Gabriel Garcia Márquez, John Barth, Robert Coover, Umberto Eco, John Fowles in drugi). Spodbude, ki so jih mladi avtorji prejeli z delov sveta, ki so bili za balkansko področje prej druga, oddaljena književna galaksija, so se izrazile v obliki novih pripovednih strategij in miselnih konceptov, s katerimi se v času postmoderne znanosti in ekstremnega tehnološko-informacijskega napredka, ko se vse pogosteje oglašajo dvomi o (ne)izvirnosti in s tem o (ne)smislu literarnega ali umetniškega ustvarjanja na sploh, še vedno da pripovedovati.

Postmodernizem ne zaupa Velikim zgodbam ali Resnicam (razen morda tisti, da Velike zgodbe ali Resnice ne obstajajo, v čemer se razkriva njegov večni notranji paradoks), zato jih poskuša na domiselne načine razkrinkati. Destabiliziranje občnih avtoritet, kot so tradicija, ideologija, duhovno-intelektualne doktrine, religija in sploh vsa področja

družbene shematizacije, se je v srbski književnosti dogajalo na več načinov. Najprej s skeptičnim dvomom o možnosti poznavanja resnice (D. Kiš), potem z obratom k »mali«, posamični in intimni zgodbi (D. Albahari), na poseben način pa tudi z razvijanjem in rabo pripovednih tehnik in postopkov metafikcije, ki namesto enega konstruirajo množstvo alternativnih svetov v obliki apokrifnih (izmišljenih, neutrjenih) zgodovin (M. Pavić, S. Basara in cel niz pisateljev postmodernizma). Pri tem je najpogosteje zaznavna ironična distanca do pripovedovanega in pripovedovanja samega, ki prek tematizacije človeške družbe izraža njeno neusmiljeno, čeprav domiselno posredovano kritiko. Basarovi romani (*Kinesko pismo*, *Napuklo ogledalo*, *Na Gralovom tragu*, *Srce zemlje* in drugi, še posebej pa *Fama o kolesarjih* in *Vzpon in padec Parkinsonove bolezni*, za katerega je avtor leta 2006 prejel prestižno srbsko oziroma nekoč jugoslovansko NIN-ovo nagrado za roman leta) s provokacijo resničnosti ustvarjajo historizirano ali »vzgodovinjeno« podobo sodobnosti, kar je aktualna družbena in kulturna politika v osemdesetih letih večkrat interpretirala kot ideološko izzivanje ali vsaj družbeno neprijetnost. Kljub temu je *Fama* do danes doživela že mnogo ponatisov, in zdi se, da njena duhovita ostrina s časom ne otopeva, pač pa, nasprotno, postaja vse bolj jasna in vedno znova aktualna.

Nekateri srbski literarni zgodovinarji Basarovo *Famo o kolesarjih* (1987) postavljajo v sam vrh srbske postmodernistične proze. Zakaj? Zato, ker roman ne le odslikava, pač pa v polni meri – z besedami, idejo in obliko – ustvarja še enega

od mnogih postmodernističnih svetov. Svet, v katerem več ne obstaja zunanji temelj družbe, četudi le navidezen, in v katerem je vsak človek zase edino središče, je dezorientiran, nestabilen in mnogoter. Žalostno? Morda, predvsem za tradicionalne vernike in raznorazne aktiviste. Za postmodernističnega duha, ki preveva Basarove romane (predvsem tiste iz osemdesetih in potem enaindvajsetega stoletja – vmes jih je namreč močnejše zaznamovala težka družbena in politična situacija Srbije), pa je vse skupaj predvsem smešno, ne ignorantsko ali naivno, ampak sarkastično in hkrati dobrodušno, zmagoslavno smešno. Temeljna antidoktrinarnost, ki upošteva vse mogoče nazore in načela, a pri tem nobenemu ne da zadoščenja pritrditve, ravno s humorno vsetoleranco veselega zasmehovanja ustvarja karnevalizirano podobo sveta. Karneval pa je, najpreprosteje rečeno, groteskno rajanje, podvajanje identitete, norenje mask, podob, spak in norčkov, ki se veselo in objestno hkrati smejijo drug drugemu, vsak vsakemu.

Fama o kolesarjih je neklasična pripoved o mističnem redu kolesarjev rožnega križa, ki se razpenja od srednjega veka pa vse do današnjih dni. Ime reda namiguje na različne križarje/rosenkreuzerje, zgodovinsko obstoječo protozidarsko ložo s temeljnimi spisi iz 17.st., medtem pa se prava identiteta kolesarske bratovščine nenehno skriva in spreminja, kakor jih pač prepoznavajo različni zgodovinski zapisi ali fame – v nekem trenutku se zdi, da gre za filozofsko-politično sekto anarhistov, spet drugič, da je reč o

športno-ezoteričnem društvu intelektualcev, morda misijonarjev, prav tako pa je mogoče, da je vse skupaj pravzaprav samo dobro premišljen reklamni trik Rogove tovarne koles ali celo nič drugega kot vzvišena ideja. Predstavniki skrivnostnega reda naj bi se v štirinajstem stoletju pred preganjanjem zatekli na dvor kralja Karla Grdega. Tam so nastali prvi zgodovinski dokumenti o tajni organizaciji, ki so, razsejani po stoletjih in različnih revijah, časopisih in osebnih zapuščinah, postali sestavni del Basarove *Fame*. Kralj Karel je obdarjen s posebno tenkočutnostjo za prepoznavanje bistva, kar je najbrž razlog, da se kolesarji zatečejo prav k njemu. V svojih zaznavah je zmožen presegati ustaljene dimenzije časa in znanja: »Hvala bogu sem se izvlekel iz svoje lupine/dejstva in gledam, kaj počnejo na tem veličastnem sejmišču, ki se razprostira stoletja daleč v obe smeri. Predpostavljam, da je zdaj razumljivo, kako vem, kaj se dogaja davno v preteklosti in daleč v prihodnosti: nisem dejstvo, le verjamem, da obstajam; to mi daje zmožnost razpoznavanja dejstev, ki so sicer istočasna, vendar v *sedanjost* zaradi njenega ozkega grla vstopajo posamično.« Čas je torej samo operacijski sitem, zato Karel Grdi lahko narekuje človeško zgodovino prihodnosti, saj so imena prazna in besede pomenijo zgolj toliko, kolikor se razlikujejo od drugih besed, iz njih pa se kljub temu rojeva resničnost, ki je samo dobro zapomnjena laž: »Da, če laž dostikrat ponoviš, postane stvarnost. Navadna magija besed.«

»Resnica je laž življenja« je tudi eno od gesel Reda rožnega križa, ki poskuša svetu vrniti dovtetnost za bistvo in

s tem bistvo svetu. Najmočnejša simbola sodobne družbene zaslepljenosti pripadniki reda prepoznavajo v urah in ogledalih, zato jih, da bi zmanjšali prevaro podvojitve in linearnosti časa, v tajnih akcijah razbijajo. »Toda brez zrcal, ur in mečev ni zgodovine; zgodovina namreč ni nič drugega kot dvorana zrcal, v kateri se ne ve, katera podoba je prava in katera lažna.« Ravno s tem, ko zanikajo zahodnjaško percepcijo zgodovine, jim uspeva, da ostajajo skriti in neprepoznalni – na otoku, na katerem poiščejo svoje zatočišče, ni ur, ogledal ali mečev, zato tudi ni njegove zgodovine in za preostali svet ni zaznaven. Ker splošnih načel ne priznavajo, ta za kolesarje ne veljajo, zato se lahko sestajajo v sanjah in prehajajo med svetom živih in svetom mrtvih. Na ta način se njihovo delovanje v času razteza in krepi. Kot izdaja že ime, je vrhovna relikvija in edino dovoljeno prevozno sredstvo pripadnikov reda kolo, in to ne katerokoli, pač pa kolo slovenske znamke Rog. Eden od zanimivejših projektov, ki jih načrtujejo, je verjetno gradnja velikanske norišnice, v kateri se bodo lahko uresničile vse norosti, ki bodo na ta način ozdravljene. Pri tem ni naključje, da naj bi imel sanatorij prostora za vsega skupaj 20.000.000 prebivalcev – toliko, kot jih je bilo registriranih v (danes nekdanji, v času nastanka *Fame* pa aktualni) Jugoslaviji. To je eden od mnogih trenutkov, v katerih se zalesketa družbena kritika romana, toda še preden bi ji bralec utegnil oporekati ali pritrjevati, se karnevalsko kolo že zavrti dalje in »ves svet je bolan; ni človeka, ki ne bi bil duševni bolnik«. Navsezadnje je tudi kratki opis srbske nacionalne zgodovine zgolj ena od mnogih

»pretresljivih in sentimentalnih zgodb«, ki jih kralju Karlu pripovedujejo, da bi pomirili njegovo jezo.

Fama je strukturirana kot zbornik najrazličnejših dokumentov, bralec se v njej sreča z detektivsko pripovedjo, psihoanalitično študijo, pisemskim romanom, znanstvenimi članki in replikami, osebno izpovedjo, dnevnikom, esejem, seznamom, rokopisi, slikami, fotografijami in skicami projektov, v katerih se (po)javljajo posamezne znane osebnosti, kot so Stalin, Hitler, Sherlock Holmes ali Sigmund Freud. Pastiš različnih pripovednih oblik učinkuje kot parodija, saj si posamezni deli med seboj nasprotujejo, ravno ta polemična napetost pa ustvarja *Fama o kolesarjih*, kot jo je zbral »prirejevalec« – S. Basara. Z njo navsezadnje ni dosežena enotna pripoved, pač pa, ravno nasprotno, postmoderno večglasje in notranja raznolikost zgodovine. »Tepec, besede niso tu zato, da bi se sporazumeli,« se kralj Karel jezi na prebrisanega pisarja Grosmana, »spomni se Prve Mojzesove knjige, Geneze, ko je Gospod zmešal jezike vse zemlje. Besede so tu zato, da bi prihajalo do nesporazumov. Kljub temu pa so zelo močne.«

Napetost med različnimi famami bralca zabava, lahko pa ga tudi razjezi – ravno ko začne verjeti eni od pripovedi, že jo naslednja spelje na laž. Zdi se, da se je tajnost reda kolesarjev zarotila tudi proti njemu. Pri tem mu avtor prav nič ne pomaga – tudi sam se zdaj skriva, zdaj odkriva in kot objektivni zbiralec in urejevalec tujih zapisov bistro preigrava odgovornost zanje. Občutek zarote, ki ga na prefinjen način utrjujejo kolesarska potovanja po tujih sanjah, vračanje

mrtvih ali trikratno tiskanje dokumentov v šestih primerkih (s čimer dobimo Satanovo število 666), se preliva preko stranic romana v tvoj, moj, naš svet. Navsezadnje tudi osebe iz *Fame* večkrat odkrito namigujejo na roman, ki bo nastal nekoč v prihodnosti in ga sedaj držiš v rokah. Potemtakem ni nemogoče, da je tudi Basarova knjiga samo eden od projektov tajnega društva, za katerega se ne ve prav jasno, ali deluje na strani »dobrega« ali »zla« – konec koncev tudi njihovi načrti za boljšo družbo predvidevajo vzpostavitev sistema po njihovih lastnih merilih, torej merilih peščice. Kolesarji so lahko tisti, ki so »pogrunтали« svet in ga rešujejo superjunaško – iz sence neprepoznavnosti ali duhovne posvečenosti, ki je močnejša od potrebe po aplavzu. Prav tako pa so lahko tudi vojščaki temne strani – stormtrooperji v oprijetih kolesarskih hlačah, še en poguben izraz človeške samovolje. Odločitev je tvoja in tako tudi ti postajaš del karnevala, ki nikoli ne sname mask in se nikoli ne konča. Tisto, kar smatramo za resnico, se bo podvajalo, kot se vedno podvaja in mnogoteri »pravilna« podoba tega našega malega neskončnega sveta. Čas pa traja hkrati naprej in nazaj – trenutek lahko samo na trenutek ujame vera, da obstajamo. Tajno društvo dvokolesnikov deluje med nami, seznam njegovih članov se v vsakem ponatisu spremeni in dopolni. Kdo ve, morda bo nekoč na njem zapisano tudi tvoje ime.

- Ratko Cvetnić: *Kratek izlet*, roman
Klemen Pisk: *Visoko in nagubano prapočelo*, poezija
Maja Razboršek: *Pretanjeni razbor*, poezija
Samo Dražumerič: *Fantazija smebljajev*, roman
Katja Plut: *Ej!*, poezija
Zilhad Ključanin: *Pričevalec*, roman
Fotini Epanomitis: *Mulino žrebe*, roman
Miha Mazzini: *Dostava na dom*, eseji
Milan Markelj: *Praskanke*, poezija
Raymond Carver: *Kolesa, mišice, cigarete*, kratke zgodbe
Sebastijan Pregelj: *Svinje brez biserov*, kratke zgodbe
Vlado Kreslin: *Vriskanje in jok*, poezija
Vinko Möderndorfer: *Temno modro kot september*, poezija
Barica Smole: *Kamendan*, kratke zgodbe
Miljenko Jergović: *Mama Leone*, kratke zgodbe
Bruce Chatwin: *Poti pesmi*, potopisni roman
Zlatko Topčić: *Mora*, roman
Marjan Žiberna: *Beznica v Kitalah*, popotniški dnevnik
Andraž Polič: *Zrcala na razpotju*, poezija
Vedrana Rudan: *Uho, grlo, nož*, roman
Boris Vian: *Rdeča trava*, roman
Smiljan Trobiš: *Zaveza*, poezija
Nejc Gazvoda: *Vevericam nič ne uide*, kratke zgodbe
Hadžem Hajdarevič: *Klinika za plastično kirurgijo*, kratke zgodbe
Veselin Marković: *Izplavanje*, roman
Sebastijan Pregelj: *Leta milosti*, roman
Matjaž Brulc: *Diznilend*, kratke zgodbe
Stanka Hrastelj: *Nizki toni*, poezija
Vedrana Rudan: *Ljubezen na zadnji pogled*, roman
F. Scott Fitzgerald: *Tostran raja*, roman
Rujana Jeger: *Darkroom*, roman

Dimitri Verhulst: *Hotel Problematik*, roman
Lenart Zajc & Maja Martina Merljak: *Mustang*, roman
Novica Novaković: *Rumena, zelena, modra, rjava*, poezija
Nejc Gazvoda: *Camera obscura*, roman
Vedrana Rudan: *Črnci v Firencab*, roman
André Pieyre de Mandiargues: *Motoristka*, roman
Karla Suarez: *Tišine*, roman
Aleksandra Kardum: *Kar sem zamolčala*, roman
Barica Smole: *Reka slezenaste barve*, roman
Cvetka Bevc: *Zgodbe iz somraka*, kratke zgodbe
Nejc Gazvoda: *Fasunga*, kratke zgodbe
Dimitri Verhulst: *Beda stvari*, roman
Thomas Gunzig: *Najmanjši živalski vrt na svetu*, kratke zgodbe
Zilhad Ključanin: *Sarajevska Hagada in druge zgodbe*, kratke zgodbe
Vinko Möderndorfer: *Dotikanja*, poezija
Slavica Šavli: *Inja*, poezija
Aleksandra Kardum: *A spiš?*, roman
Zoé Valdés: *Kavarna Nostalgija*, roman
Antologija bosanske kratke proze: *Konec stoletja, začetek tisočletja*, kratke zgodbe
Jože Štucin: *Brez prič*, poezija
Matjaž Brulc: *Kakor da se ne bi zgodilo nič*, kratke zgodbe
Vedrana Rudan: *Ko je ženska kurba, ko je moški peder*, kratke zgodbe
Franjo Frančič: *Angeli, demoni in kurbe*, roman
Ivo Stropnik: *Knjiga šumov*, poezija
Filipa Melo: *To je moje telo*, roman
Boris Vian: *Srceder*, roman
Niccolò Ammaniti: *Kakor bog ukazuje*, roman
Boris A. Novak: *Satje*, poezija
Ivo Svetina: *Sfingin hlev*, poezija
Miha Mazzini: *Duhovi*, kratke zgodbe
Matjaž Pikalo, David Šalamun: *Dvojna podaja*, pisma
Peter Rezman: *Nujni deleži ozimnice*, kratke zgodbe
Zdenko Kodrič: *Agent iz Žužemberka*, roman
Andrej Medved: *Vrtovi prispodob, žalobni lokvanji užitek*, poezija
Herman Charles Bosman: *Oom Schalk Lourens pripoveduje*, zbirka povesti
Vinko Möderndorfer: *Nimam več sadja zate*, poezija
Tomaž Šalamun: *Opera buffa*, poezija
Marjanca Kočevar: *Mala sanjavka*, poezija
Barica Smole: *Tri polovice jabolka*, kratke zgodbe
Goran Samardžić: *Dekle na cesti*, kratke zgodbe
Cristovão Tezza: *Noč v Curitiba*, roman
Nagib Mahfuz: *Pravi čudež*, novele
Joe Dunthorne: *Podmornica*, roman
Maruša Krese: *Da me je strah?*, roman
Miha Mazzini: *Polni koledarji, prazni dnevi*, kratke zgodbe
Julian Barnes: *Nč bat*, filozofski roman
Peter Rezman: *Zahod jame*, roman
Dušan Šarotar: *Ne morje ne zemlja*, eseji
Antologija gruzinske kratke proze: *Vrhovi levjih barv*, kratka proza
Boris A. Novak: *Definicije*, poezija
Dijana Matković: *V imenu očeta*, kratke zgodbe
Tadej Golob: *Ali boma ye!*, roman
Dogodek v mestu, kratke zgodbe
Dina Rubina: *Na Zgornji Maslovki*, roman
Marcel Aymé: *Mož, ki je hodil skozi stene*, roman
Danilo Kiš: *Peščena ura*, roman
Maja Gal Štromar: *Podtahnjenci*, roman
Miha Mazzini: *Izbrisana*, roman
Tomaž Kosmač: *Sabina*, roman
Sebastijan Pregelj: *Kronika pozabljanja*, roman
Boris A. Novak: *Vrata nepovrata, Zemljevidi domotožja*, epos
Vladimir Vojnovič: *Moskva 2042*, roman
Mirt Komel: *Pianistov dotik*, roman
Vinko Möderndorfer: *Brskanja*, kratke zgodbe
Agata Tomažič: *Česar ne moreš povedati frizerki*, kratke zgodbe

traduki

Izdajo tega dela je podprla ustanova TRADUKI, literarna mreža, katere člani so Ministrstvo za evropske in mednarodne zadeve Republike Avstrije, Ministrstvo za zunanje zadeve Zvezne republike Nemčije, Švicarska kulturna fundacija Pro Helvetia, KulturKontakt Austria, Goethe-Institut, Javna agencija za knjigo Republike Slovenije, Ministrstvo za kulturo Republike Hrvaške, Resor za kulturo Vlade Kneževine Liechtenstein, Kulturna fundacija Liechtenstein, Ministrstvo za kulturo Republike Albanije in fundacija S. Fischer Stiftung.

Svetislav Basara
Fama o kolesarjih

Literarna zbirka GOGA

Urednica literarne zbirke
Jelka Ciglenečki

Prevod
Dean Rajčić

Spremna beseda
Tanja Tomažin

Lektura
Jernej Županič

Fotografija na naslovnici
HodagMedia / Shutterstock.com

Oblikovanje in prelom
Jurij Kocuvan, Studio 300

Izdajatelj
Založba GOGA, Glavni trg 6, 8000 Novo mesto, www.goga.si

Ustanovitelj Založbe GOGA je Društvo novomeških študentov.

Za založbo
Mitja Ličen

Izhajanje literarne zbirke podpirajo DNŠ, Javna agencija za knjigo RS
in Mestna občina Novo mesto.

Naklada 400 izvodov

Novo mesto 2015

